International Innovative Education Researcher

Okulda Şiddet ve Yansımaları: Eğitim Ortamlarındaki Şiddete Yönelik Uluslararası Raporların İncelenmesi

Dr. Çiğdem ÇAKIR¹, Doç. Dr. Metin ÖZKAN²

¹ Kadriye Abdülmecit Özgözen Secondary School, Gaziantep, Türkiye;
cigdemcakir1905@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-1954-5214>

²Gaziantep University, Gaziantep Education Faculty, Educational Sciences Department, Türkiye;
ozkan.metin@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0002-4891-9409>

Kaynak göstermek için: Çakır, Ç. & Özkan, M. (2021). Okulda şiddet ve yansımaları: eğitim ortamlarındaki şiddete yönelik uluslararası raporların incelenmesi. *Uluslararası İnovatif Eğitim Araştırmacısı*, 1(2), 98-106.

Özet

Şiddet kişinin kendisine, başka birine veya bir gruba/topluluğa yönelik yaralanma, ölüm, psikolojik zarar ya da gelişme geriliği ile sonuçlanan veya sonuçlanma ihtimali yüksek kasıtlı güç kullanımıdır. Uluslararası sivil toplum kuruluşları tarafından da belirtildiği üzere, şiddet korkutucu boyutlara ulaşmıştır. Bu noktadan hareketle mevcut çalışmada şiddetin tanımından yola çıkarak şiddet davranışlarını, hangi şekillerde karşımıza çıktığını, nedenlerini ve okullardaki yansımalarını alanyazın taramasıyla ortaya koymak amaçlanmıştır. Her ne kadar şiddeti eğitim ile uyuşmayan bir kavram olarak algılıyor olsak da bireysel, sosyolojik ve psikolojik etkileri bakımından incelemek önemli görülmektedir. Çalışmada eğitimde şiddetin büyüklüğü küresel ölçekte yapılan araştırma bulgularına ve uluslararası raporlara dayalı olarak incelenmiştir. Sonuç olarak eğitim hayatında şiddete yönelik güçlü bir yasal çerçeve oluşturulması, ulusal ve uluslararası düzeyde tüm paydaşlarla ortaklık oluşturulması, şiddete karşı toplumsal hareket başlatılması, pozitif psikolojik uygulamalarının benimsenmesi, okullardaki psikolojik danışma ve rehberlik servislerinin güçlendirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Şiddet, okulda şiddet, zorbalık, uluslararası raporlar

Violence at School and Its Reflections: Examining International Reports on Violence in Educational Environments

Abstract

Violence is the intentional use of force against oneself, another person, or a group/community that results in or is likely to result in injury, death, psychological harm, or developmental delay. As stated by international non-governmental organizations, it has reached fearful rate. From this point of view, in the present study, it is aimed to reveal the violent behaviors, how they appear, their causes and reflections in schools, based on the definition of violence, through a literature review. Although it is a phenomenon that conflicts with education, violence in education life and violence against education are discussed. The rate of violence in education life and education has been examined based on the findings of research conducted on a global scale. As a result, it is considered important to establish a strong legal framework against violence in education life, to establish partnerships with

all stakeholders at national and international level, to initiate a social movement against violence, to adopt a positive psychological practices, and to strengthen psychological counseling and guidance services in schools.

Keywords: Violence, violence in school, bullying, international reports

1.GİRİŞ

Yirmi birinci yüzyılın ilk çeyreğine geride bırakmaya hazırlandığımız günümüzde değerler yitimi, yoksulluk, sınıf çatışması, ideolojik çatışmalar, baskı ve kısıtlamalar, iletişim adı altında iletişimsizlik, kuşaklar çatışması, yaşanan ya da tanık olunan şiddet olaylarının artmasıyla bireyler ve topluluklar çaresizliği de içeren derin bir duygu karmaşası ile karşı karşıyadır. Bu duygu durumlarına uzmanlarca bilinçli bir şekilde müdahale edilmemesi şiddetin her türlüşünün baş göstermesine neden olmuştur. Diğer bir anlatımla şiddet kendisine kaynaklık eden durumlarda ortaya çıkmakla birlikte zamanla kendisi bizzat kaynağa dönüşmektedir.

Şiddet kişinin kendisine, başka birine veya bir gruba/topluluğa yönelik, yaralanma, ölüm, psikolojik zarar, gelişme geriliği ya da yoksunluk ile sonuçlanan veya sonuçlanma ihtimali yüksek şekilde kasıtlı güç kullanımıdır (WHO, 2015). Şiddet bir kişiye fiziksel veya bir nesne yoluyla güç ve baskı uygulayarak isteği dışında bir şey yapmak veya yaptırmak, zorlama, saldırı, kaba kuvvet, göreceli olarak ciddi sayılabilecek bedensel ya da psikolojik acı çektirme ya da işkence, vurma, yaralama gibi davranışları içerebilmektedir. Tanımından ve içerdiği davranışlardan da anlaşılacağı üzere, şiddet birine kaba kuvvet kullanma veya fiziksel zarar vermenin ötesinde psikolojik hatta cinsel boyutu da olan ve farklı türlerde gerçekleşebilen bir olgudur. Özyönelimli, aile içi, gençlik şiddeti, rastgele şiddet eylemleri olabileceği gibi yabancı kişiler tarafından gerçekleştirilen tecavüz ve cinsel saldırılar, cezaevleri, işyerleri, bakımevleri gibi kurumlarda sosyal (organize gruplar tarafından işlenen nefret suçları, terörist eylemler ve topluluk şiddeti gibi eylemleri kapsar), politik (savaş ve şiddetli çatışmaları, devlet şiddetini (İsrail örneği) ve daha geniş gruplar tarafından gerçekleştirilen benzer eylemleri) ve ekonomik (ekonomik faaliyetin aksamamasını amaçlayan eylemler, ekonomik bölünme ve parçalanma gibi) şiddet şeklinde karşımıza çıkabilmektedir (Özdemir, 2018).

Şiddetin birçok alanda ve şekilde karşımıza çıkmasının farklı nedenleri bulunmaktadır. Bunlar (Özerkmen ve Gölbaşı, 2010; Yalçın, 2018; Zedain ve Jawad, 2020): Kültürel durum, değerler yitimi, yoksulluk, sınıf çatışması, ideolojik sebepler, genetik durumlar, kişisel saplantılar, yasaklar, baskı ve kısıtlamalar, konuşma zemininin olmayışı, kendini ifade imkânı bulamamak, iletişimsizlik, kötü alışkanlıklar, yanlış çevre, provoke edilmiş aşırı duygular, kız-erkek arkadaşlığı, olumsuz öğretmen tutumları, yanlış arkadaş seçimi, özgüven eksikliği, okul başarısızlığı, aile sorunları ve parçalanmış aileler, ergenlik, aile eğitimsizliği, ailedeki sürekli hastalıklar, tutarsız disiplin anlayışı, kuşaklar çatışması, düzensiz beslenme, dayak, ilgisizlik, sevgisizlik, güvensizlik, disiplinsizlik, fizyolojik rahatsızlıklar, program yoğunluğu, enerjinin atılmaması, çağın şartları, ergenlik, disiplin cezalarının

yetersizliği, şımartılmış çocuklar, medya ve yalnızlık duygusudur. Şiddet üzerine derin düşündüğümüzde yukarıda sayılanların dışında da nedenler bulabiliriz. Alanyazında helikopter ebeveynlik olarak belirtilen aşırı korumacı ebeveyn tutumlarının dahi psikolojik ve duygusal şiddet olarak değerlendirilebileceği ortaya konulmuştur (Ankaralı ve Savaş, 2021).

Her ne kadar eğitim ve okulun işlevi ile çelişen bir olgu olsa da ne yazık ki bireyler eğitim hayatında şiddetle karşı karşıya kalmaktadır. Toplumun yapılandırılmasında önemli bir işleve sahip okullarda şiddetin varlığı ve öğrenciler arasında giderek yaygınlaşması (İnandı ve Yıldız, 2014) dikkat çekmektedir. Avrupa Konseyi (2021) okullardaki şiddetin genel olarak okul iklimine zarar verdiğini ve korku kültürü oluşturarak öğrencilerin güvenli bir ortamda öğrenme haklarını ellerinden aldığını belirtmektedir. Konsey çocuk hakkı olarak ele aldığı ve mücadelesini sürdürdüğü okulda şiddet konusunda “Okullar çocuklar için şiddetten arınmış bir ortam değilse, öğrenme ve sosyalleşme yeri olarak rollerini yerine getiremezler” düşüncesini öne çıkarmaktadır.

Eğitim hayatında/okullarda şiddet fiziksel, psikolojik ve cinsel boyutlarda karşımıza çıkmaktadır. Fiziksel şiddet fiziksel saldırıları, fiziksel kavgaları, bedensel cezaları ve fiziksel zorbalıkları içerir; psikolojik şiddet sözlü taciz, duygusal istismar, sosyal dışlanma ve psikolojik zorbalıkları içerir; cinsel şiddet örnekleri arasında kişinin isteği dışında cinsel eylemler, istenmeyen dokunuşlar, cinsel taciz ve cinsel zorbalık yer almaktadır. Okullarda şiddetin çoğunlukla akranlar tarafından işlendiği, ancak bazı durumlarda öğretmenler ve diğer okul personeli tarafından da işlendiği bilinmektedir (UNESCO, 2019). Diğer taraftan okul çalışanlarına yönelik saldırılarda eğitim kurumlarında görmeyi beklemediğimiz durumlar olmakla birlikte yaşanan bir durumdur. Arslan ve Toprakçı (2021) okul çalışanlarına yönelik şiddetin psikolojik ve zihinsel etkilerini ortaya koydukları çalışmalarında, şiddetin psikolojik olarak okul çalışanlarında kendilerine karşı sevgi ve saygıyı azalttığı, kaygıyı arttırdığı, zihinsel yönden unutkanlık ve kafa karışıklığı oluşturduğunu bulgulamışlardır. Dolayısıyla şiddetin okul çalışanlarına yönelik olması da, okulun öğrenme iklimini yok etmeye dönük bir eylem olarak değerlendirilebilir.

Şiddet okulda öğrencilerin sağlığını olumsuz etkilemekte, korkularını arttırmakta ve öğrenme istek ve yeteneklerini azaltmaktadır (Coşkun ve Bebiş, 2014). Bazı çocuklar için okulda günlük yaşanan zorbalık, cinsel saldırı ya da korku ölümle sonuçlanmıştır (UNICEF, 2018). Cemaloğlu ve Ünal (2021) eğitim kurumlarında karşılaşılan istenmeyen davranışların basında yansımalarına ilişkin yaptıkları araştırmada öğrenciden öğrenciye fiziksel şiddetin en yoğun basına yansıdığını, ardından okul çalışanlarına yönelik fiziksel ve psikolojik şiddetin geldiğini, ancak daha da trajik şekilde, intihar haberlerinin basına yansıdığını bulgulamışlardır. Nitekim okulda yaşanan şiddetin, okul dışı yaşamı kuşatacağını belirtmek düşünsel anlamda bir zorluk değildir. Varela ve arkadaşlarının (2018) yapmış oldukları araştırmada okulda şiddetin okul doyumuna etkisi, okul doyumunu üzerinden de yaşam doyumuna etkisi gözler önüne serilmiştir.

UNICEF (2018) tarafından hazırlanan okuldaki şiddeti sonlandırın temalı raporda okullardaki şiddetin, öğrencilerin yaşamları ve refahları üzerinde yaşam boyu açık ve net bir etkiye sahip olduğu vurgulanmaktadır. Şiddet öğrencilerin katılımını önemli ölçüde engellemekte, düşük akademik çıktılara ve yüksek okulu bırakma oranlarına yol açmaktadır. Çocukların duygusal ve sosyal gelişimi etkilenmektedir. Erken çocukluk döneminde aşırı şiddete maruz kalmayla ilişkili stres, sağlıklı beyin gelişimine engel olarak yaşam boyu olumsuz çıktılara neden olabilir (Yalçın ve Erdoğan, 2013). Şiddet ayrıca, agresif ve anti-sosyal davranışlar, kötü madde kullanımı, riskli cinsel davranış ve cezai faaliyetle sonuçlanan uzun vadeli davranışsal etkilere zemin hazırlayabilir. Şiddet görerek büyüyen çocukların şiddet uygulamaları muhtemeldir çünkü travmatik etkileri nesilden nesile iletilebilir (Özgentürk, Karğın ve Baltacı, 2012).

Çocuklara yönelik şiddetin ekonomik sonuçları olduğu da UNICEF (2018) tarafından raporlanmıştır. Rapora göre çocukken fiziksel veya cinsel istismara uğrayan yetişkinlerin meslektaşlarına göre istihdam edilme olasılıkları ve servetleri daha düşük düzeydedir. Küresel olarak, çocuklara yönelik şiddetin tahmini maliyeti 7 trilyon ABD Dolarıdır. Doğu Asya ve Pasifik'te, çocukların şiddet görmesinin ekonomik maliyeti 2004 yılında 150 milyar ABD Doları ile 160 milyar ABD Doları (bölgedeki gayri safi yurtiçi hasılanın (GSYİH) yaklaşık yüzde ikisi) arasındadır (UNICEF, 2018). Bu bağlamda, şiddet büyük ölçekte toplumların ve ülkelerin ekonomisini etkileyerek yatırımlarını değersizleştirir. Ancak bilinen tüm bu olumsuz etkilerine rağmen okullarda şiddet devam etmektedir. Sorunun devam etmesinin nedenlerinden biri de toplumsal cinsiyet ve kültürel normların sorunu tartışmayı tabu haline getirmesidir. Sonuç olarak, şiddet okullarda ve toplumlarda yerleşik hale gelmektedir.

Eğitimde ve okulda yaşanan şiddet uluslararası kamuoyunun sürekli olarak takip ettiği, üzerinde durduğu veya ilgilendiği bir konudur. UNICEF ve UNESCO gibi uluslararası kuruluşlar küresel ölçekte eğitim ve okulda yaşanan şiddeti araştırmakta, kamuoyunu raporlarla bilgilendirmeye çalışmaktadır.

1.1.Eğitim Hayatında ve Eğitime Yönelik Küresel Ölçekteki Şiddet Raporları

Küresel çapta araştırma sonuçlarını kapsayan raporlara (Education Under Attack (EUA) ve UNESCO) bakıldığında eğitim hayatında / okulda şiddetin ve eğitimde (öğrencilere, öğretmenlere, eğitim personeline veya eğitim kurumları ve materyallerine yönelik politik, askeri, ideolojik, mezhepsel, etnik veya dini nedenlerle gerçekleştirilen) saldırıların yaygın olduğu, neredeyse tüm ülkelerde görüldüğü ve önemli sayıda çocuk ve genci olumsuz etkilediği dikkat çekmektedir.

UNESCO (2019)

Rapor, iki büyük çaplı uluslararası anket olan Küresel Okul Tabanlı Öğrenci Sağlığı Anketi (Global School-based Student Health Survey- GSHS) ve Okul Yaşındaki Çocuklarda Sağlık Davranışı (Health Behaviour in School-aged Children-HBSC) çalışmalarından elde edilen çok sayıda nicel veriye

dayanarak hazırlanmıştır. Küresel Okul Tabanlı Öğrenci Sağlığı Anketi 2003 ve 2017 yılları arasında 96 ülkede yapılmıştır. Okul Yaşındaki Çocuklarda Sağlık Davranışı çalışması ise 2001 ve 2014 yılları arasında 48 ülkede yapılmıştır. Ayrıca rapor UNESCO tarafından özel olarak yapılan bir dizi ülkedeki vaka çalışmasından elde edilen bulguları da kapsamaktadır. Raporda okullarda en fazla görülen şiddet biçimi olan zorbalık daha kapsamlı ve ayrı bir başlık altında incelenmiştir. Raporda sadece akranlar ve öğretmenler tarafından okul binası içinde uygulanan şiddete ilişkin veriler bulunmaktadır. 144 ülkeden elde edilen veriler küresel ölçekte neredeyse her üç öğrenciden birinin (%32) son bir ay içinde en az bir kez okuldaki arkadaşları tarafından zorbalık gördüğünü göstermektedir. Avrupa ve Kuzey Amerika dışındaki tüm bölgelerde fiziksel zorbalık en yaygın ve cinsel zorbalık ikinci en yaygın zorbalık türüdür. Cinsel zorbalık ile okulda zorbalık arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmada son bir yıl içinde okulda zorbalığa uğradığını bildiren katılımcıların, cinsel flört şiddeti yaşadıklarını bildirme olasılıklarının yaklaşık 1,6 kat daha fazla olması dikkate değerdir (Khanhkhham, Williams, Housman ve Odum, 2020). Avrupa ve Kuzey Amerika'da, psikolojik zorbalık en yaygın zorbalık türüdür. Siber zorbalık on çocuktan birini etkilemektedir. Geçen yıl her üç öğrenciden birinden fazlası (%36) başka bir öğrenciyle fiziksel bir kavgaya katılmış ve neredeyse üçte biri (% 32.4) en az bir kez fiziksel saldırıya uğramıştır. Okulda şiddet ve zorbalık hem kız hem de erkek çocukları etkilemekte, ancak cinsiyetler arasında farklılıklar bulunmaktadır. Erkeklerin fiziksel bir kavgaya katılma ve fiziksel olarak saldırıya maruz kalma oranları kızlardan daha yüksektir. Fiziksel ve psikolojik zorbalık, erkekler arasında kızlardan daha sık görülmektedir. Yaş da bir faktördür. Çocuklar büyüdükçe fiziksel kavgaya katılma veya fiziksel saldırıya maruz kalma ihtimalleri azalmaktadır. Buna karşılık, yaş olarak daha büyük öğrenciler küçük öğrencilere göre daha fazla siber zorbalık riski altındadırlar. Dolayısıyla siber zorbalığın büyüyen bir sorun olduğu söylenebilir. Avrupa'daki yedi ülkeden elde edilen veriler, interneti kullanan ve siber zorbalık yaşayan 11-16 yaşları arasındaki çocukların oranının 2010'da %7'den 2014'te %12'ye çıktığını göstermektedir. Elde edilen verilerden anlaşılabacağı üzere teknoloji ve internetin insan hayatındaki yeri arttıkça, siber zorbalığın en yaygın ve önemli şiddet biçimi olması kaçınılmazdır.

Okulda şiddet ve zorbalığın ülkelerdeki eğilimine/değişimine bakıldığında zorbalık ülke ve bölgelerin neredeyse yarısında azalmıştır. 2002 ve 2017 yılları arasında 4 ila 12 yıl arasında değişen bir süre boyunca zorbalık yaygınlığı ile ilgili verileri olan 71 ülke ve bölgenin 35'inde azalma görülmüş, 23'ünde önemli bir değişiklik görülmemiş ve 13'ünde bir artış görülmüştür. Ülkelerin yine yaklaşık yarısında fiziksel kavgalarda veya fiziksel saldırılarda bir düşüş görülmüştür. Fiziksel bir kavgaya katılım konusunda verileri olan 29 ülke ve bölgeden 13'ünde azalma görülmüş, 12'sinde değişiklik olmamış, dördünde bir artış görülmüştür. Ülkelerin yarısında fiziksel şiddetin azaldığı anlaşılmaktadır. Fiziksel saldırıların yaygınlığına ilişkin verileri bulunan 24 ülke ve bölgeden 12'sinde düşüş görülmüş, 10'unda herhangi bir değişiklik görülmemiş ve ikisinde artış görülmüştür. Sonuç olarak istenen bir durum olarak fiziksel şiddet azalma eğilimindedir. Ancak sanal zorbalık gibi yeni şiddet biçimlerinin

artması bir taraftan fiziksel şiddetin azalma nedenlerine ilişkin ipucu vermekte diğer taraftan şiddetle mücadele yollarının değişen bağlamına işaret etmektedir.

2. SONUÇ

Raporlara göre okullarda en fazla görülen şiddet biçimleri zorbalık (fiziksel zorbalık, cinsel zorbalık, psikolojik zorbalık ve siber zorbalık), fiziksel kavgalar ve fiziksel saldırılardır. Okulda şiddet ve zorbalık hem kız hem de erkek çocukları etkilemektedir (EUA, 2018; UNESCO, 2019). Bu iyi örneklerdeki şiddeti önlemeye yönelik politikalar ve uygulamalar göz önünde bulundurularak daha kararlı politikalar belirlenmeli ve yaşamsal önemi dikkate alınarak en hızlı şekilde uygulamaya geçilmelidir. Ancak ülkeler arasındaki sosyo-kültürel farklılıkların müdahalelerin kabul edilebilirliği üzerinde de etkileri olacağı akıldan çıkarılmamalıdır. Nasıl harekete geçilebileceğine yönelik fikir vermesi bakımından şiddeti önlemede iyi örnek olarak kabul edilebilecek ülkelerdeki anahtar faktörler şöyledir (UNESCO, 2019):

- Çocuklara yönelik şiddete ve okulda şiddet ve zorbalığa yönelik güçlü bir yasal ve politika çerçevesi ile birlikte politik liderlik ve üst düzey bağlılık: Başarılı ülkelerin çoğunda, güvenli bir öğrenme ortamı ve olumlu bir okul ve sınıf iklimi ve çocuk haklarına güçlü bir bağlılık sağlama konusundaki ulusal politikalara önem verilmektedir.
- İşbirliği ve ortaklıklar: Ulusal düzeyde eğitim bakanlığı ile diğer bakanlıklar sivil toplum kuruluşları, akademik kurumlar, meslek kuruluşları ve medya arasında işbirliği ve ortaklıklar kurmaktadır. Okul düzeyinde okul müdürü, öğretmenler, diğer personel, veliler ve öğrenciler, yerel makamlar ve diğer sektörlerdeki profesyoneller dahil tüm paydaşları içeren ortaklıklar bulunmaktadır. Daha spesifik olarak olaya seyirci kalanlar da dahil olmak üzere tüm öğrencilerin katılımı ve akran yaklaşımlarının kullanımı en fazla ilerleme kaydeden ülkelerde kilit bir faktör olmuştur.
- Doğru ve kapsamlı verilerle ve mevcut programların etkinliğinin sistematik olarak değerlendirilmesiyle yapılan kanıta dayalı yaklaşımlar: Okulda şiddet ve zorbalığın rutin olarak raporlanması ve izlenmesi için etkili sistem ve programların varlığı ile müdahalelerin etkisinin titiz bir şekilde değerlendirilmesi de önemli görülmektedir.
- Öğretmenler için eğitim ve destek; etkilenen öğrencilere yönelik bakım ve destek: Başarılı ülkelerde şiddeti önlemeye yönelik öğretmen ve öğrenci eğitimlerinde, okulda şiddet ve zorbalığı önleme ve bunlara müdahale etme ile sınıf yönetiminde olumlu yaklaşımlar kullanma becerilerini geliştirmeye odaklanılmıştır.

EUA raporunda eğitime yönelik saldırılar konusunda yapılması gerekenlere ilişkin çeşitli noktalara dikkat çekmektedir. Bunlar (Global Coalition to protect Education from Attack, 2018):

- Kız ve erkek bütün çocukların, okulda güvenliğini sağlayabilecek ve okul güvenliğinin ne olduğunu toplumun tamamının öğrenmesine kaynaklık edecek Güvenli Okullar Deklarasyonunu (The Safe Schools Declaration) onaylamak, uygulamak ve desteklemek.
- Eğitime yönelik saldırıları önleme ve bunlara müdahale etme çabalarını iyileştirmek amacıyla eğitim, cinsiyet, yaş ve okul türüne yönelik saldırı türlerine göre verilerin ayrıştırılması da dahil olmak üzere eğitime yönelik saldırıların izlenmesini ve raporlanmasını güçlendirmek.
- Eğitimdeki saldırıları ve failerin hukuki süreçlerini sistematik olarak araştırmak.
- Erkeklerin ve kadınların farklı ihtiyaç ve deneyimlerini göz önünde bulundurarak, eğitime yönelik saldırıların tüm mağdurlarına ayrımcı olmayan yardımları ulaştırmak.
- Eğitimin çatışmaları tetiklemek yerine barışı desteklediğinden ve öğrencilere fiziksel ve psiko-sosyal koruma sağladığından emin olmak (Cinsiyet temelli kalıplaşmış yargıları ve eğitime yönelik saldırıları tetikleyebilen ve şiddetlendiren durumları ele alarak).

Okulda şiddeti ve zorbalığı önlemek, okulların öğrenme ve sosyalleşme rollerini yerine getirebilmeleri için bir zorunluluktur. Ancak okulun sınırlarını aşan nedenleri ile mücadele etmek kolay da değildir. Bu nedenle okulların, okullarda meydana gelen günlük şiddet ve zorbalıkların nabzını tutan daha etkili önleme programlarına ve iklim değerlendirmelerine ihtiyacı bulunmaktadır (Viadero, 2010). Bununla ilgili olarak Türkiye’de mevcut atılmış adım Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün 24/03/2006 tarihli “Okullarda Şiddetin Önlenmesi” konulu Genelgesi ve 20.09.2007 tarihinde İçişleri Bakanlığı ile Millî Eğitim Bakanlığı arasında imzalanan “Okullarda Güvenli Ortamın Sağlamasına Yönelik Koruyucu ve Önleyici Tedbirlerin Artırılmasına İlişkin İşbirliği Protokolü”dür. Genelge ve imzalanan protokol çerçevesinde okullarda şiddetin önlenmesi ve azaltılması için çeşitli uygulamalar başlatılmıştır. Bununla birlikte Türkiye’de okul yöneticilerinin okulda şiddetin kaynağına yönelik düşüncelerini belirledikleri bir çalışmada yöneticilerin şiddetin okul dışı kaynaklarına vurgu yaptıkları görülmektedir (Çalık, Tabak ve Yavuz Tabak, 2018). Okulda ve toplumda şiddetin artması, şiddeti önlemeye dönük okul temelli politikaların gerekliliğini ortaya koymaktadır (Karakuş ve İnandı, 2018). Buradan da anlaşılabileceği gibi kaynakların büyük kısmı okul dışında aranıyorsa da çözümü için okul içinin daha fazla sorumluluk alması gerektiği söylenebilir.

3. ÖNERİLER

Okula yönelik veya eğitimde görülen her türlü şiddet, çocukların ve ergenlerin eğitim ve sağlık haklarını ihlal etmek anlamına gelmektedir. Öğrencilerin okulda şiddete ve zorbalığa maruz kalması durumunda kapsayıcı ve adil bir eğitimden bahsetmek mümkün değildir (UNESCO, 2019). Bu noktadan hareketle gerek nedenleri gerekse yansımaları dikkate alındığında yukarıda belirtilen noktalar dışında şu önerilerde bulunulabilir:

- Toplumdaki şiddetle okuldaki şiddet arasında ilişki olduğu dikkate alınarak şiddete karşı toplumsal hareket başlatılması,
- Okul düzeyinde pozitif psikolojik uygulamalarına ve önleyici programlara ağırlık verilmesi,
- Şiddete maruz kalanların konuyu paylaşmalarını ve destek istemelerini sağlamak için bilgilendirilmesi,
- Şiddete maruz kalanların konuyu paylaşma ve destek istemelerini sağlayan mekanizmaların nasıl bir süreçle ilerleyeceğini açık bir politika olarak okul toplumu ile paylaşma,
- Okulda şiddet ve zorbalığı önleme ve bunlara müdahale etme çalışmalarına çocukların, eğitimcilerin ve velilerin katılımının teşvik edilmesi,
- Tüm okul çalışanlarının model olması,
- Okulda önleyici ve müdahale programlarının etkin biçimde yürütülebilmesi için Rehber öğretmen/psikolojik danışman sayılarının artırılması,
- Giderek artan siber zorbalıktan korunmaları için öğrencilere dijital okuryazarlık eğitimi verilmesi,
- Okullardaki disiplin kurullarının aktif bir şekilde işletilmesi ve bunun ilçe ve il bünyesinde takibini sağlayan bir komisyon oluşturulması,
- Okul binalarının öğrencilerin ruhuna hitap eder şekilde dizayn edilmesi gerekmektedir.

Sonuç olarak eğitimin ve okulların açık işlevlerinden biri de toplumda görülen sosyal sorunları azaltması ve yok etmesidir. Şiddet insan onuru ile bağdaşmayan bir konudur. Dolayısıyla eğitim ve okul gibi kavramlarla yan yana gelmesi beklenen bir durum değildir. Nihayetinde eğitim bireylerin kendini gerçekleştirme yolculuğu olarak düşünüldüğünde, bizzat eğitim ortamlarında bireylerin kendilerini güvende hissetmiyor olmalarının eğitsel amaçlara ulaşmada en büyük engel olduğu kabul edilecektir. Şiddetin ve zorbalığın hangi ortamlarda, kimleri, nasıl etkilediğinin takip edilmesi ve tespit edilen durumların iyileştirilmesi için mücadelenin önemli gündem olarak aralıksız sürdürülmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Ankaralı, F. & Savaş, G. (2021). Okul öncesi çocuklarda öğretmen açısından helikopter ebeveyn tutumlarının şiddet bağlamında değerlendirilmesi. *Sosyoloji Dergisi*, 41-42, 117-143.
- Arslan, F., & Toprakçı, E. (2021). Okul çalışanlarına yönelik saldırıların etkilerinin incelenmesi. *E-Uluslararası Pedandragoji Dergisi*, 1(1), 1-21.
- Council of Europe. (2021). Violence in schools. <https://www.coe.int/en/web/children/violence-in-schools> Erişim Tarihi: Ekim 10, 2021.
- Çalık, T., Tabak, H., & Tabak, B. Y. (2018). School violence: school administrators' perspectives and ways of solution in Turkey. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 10(5), 611-620.

- Coşkun, S., & Bebiş, H. (2014). Şiddetin okul sağlığına etkisi ve hemşirelik. *Cumhuriyet Hemşirelik Dergisi*, 3(1), 15-23.
- Global Coalition to protect Education from Attack (2018). Education under attack 2018. <https://www.savethechildren.org/content/dam/usa/reports/ed-cp/education-under-attack-2018-full-report.pdf>
- Karakuş, A., & İnandı, Y. (2018). Ortaokul yöneticilerinin okullarında yaşanan kriz durumlarını yönetme becerilerinin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(2), 500-518.
- Khanhkhham, A., Williams, R. D., Housman, J. M., & Odum, M. (2020). Sexual Dating Violence, School-Based Violence, and Risky Behaviors Among US High School Students. *Journal of community health*, 45(5).
- Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü (2006). Okullarda Şiddetin Önlenmesi. https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2015_10/08101631_okullardaiddetinnlenmesigenelgesi.pdf
- Özdemir, S. M. (2018). Toplumsal şiddet sarmalında öğretmene yönelik şiddetin sosyolojik ve pedagojik analizi. *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, 42 (2018), 3-10. https://www.ebs.org.tr/ebs_files/files/yayinlarimiz/egitimebakis42_sayi.pdf Erişim Tarihi: Eylül 28, 2019.
- Özerkmen, N. ve Gölbaşı, H. (2010). Toplumsal bir olgu olarak şiddet. *SBArd*, Mart 2010, 15, 23 – 37.
- Özgentürk, İ., Karğın, V. ve Baltacı, H. (2012). Aile içi şiddet ve şiddetin nesilden nesile iletilmesi. *Polis Bilimleri Dergisi*, 14 (4), 55-77.
- UNESCO (2019). Behind the numbers: Ending school violence and bullying. Paris: UNESCO <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/366483eng.pdf>
- UNICEF (2018). An everyday lesson: End violence in schools. New York: USA https://www.unicef.org/publications/files/An_Everyday_Lesson-ENDviolence_in_Schools.pdf
- Varela, J. J., Zimmerman, M. A., Ryan, A. M., Stoddard, S. A., Heinze, J. E., & Alfaro, J. (2018). Life satisfaction, school satisfaction, and school violence: A mediation analysis for Chilean adolescent victims and perpetrators. *Child Indicators Research*, 11(2), 487-505.
- Viadero, D. (2010). Education Week; Bethesda Vol. 29 (5).
- World Health Organization (WHO) (2015). *Preventing youth violence: An overview of the evidence*. World Health Organization. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/181008/9789241509251_eng.pdf;jsessionid=081886C711D82DADE58425998B17B1EB?sequence=1
- Yalçın, A. (2018). Şiddet eğitimi tehdit ve tahdit ediyor. *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, 42 (2018), 1-2. https://www.ebs.org.tr/ebs_files/files/yayinlarimiz/egitimebakis42_sayi.pdf Erişim Tarihi: Eylül 28, 2019.
- Yalçın, Ö. ve Erdoğan, A. (2013). Şiddet ve agresyonun nörobiyolojik, psikososyal ve çevresel nedenleri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar-Current Approaches in Psychiatry*, 5(4), 388-419. doi:10.5455/cap.20130526
- Zedain, S. H. M. & Jawad, R. M. A. (2020). Modern strategies to address school violence. *Journal Of Advances In Social Science And Humanities, JASSH* 6 (6), 1203–1212. doi: <https://doi.org/10.15520/jassh.v6i6.496>